

הארכיון של יואב

הגיע הזמן שלריקודי העם
יהיה מוזיאון

מאיה גבע שפירא

ל מי שהולך לרקוד ריקודי עם, פוקד פסטיבלי מחול בכרמיאל, שר את השירים ולא מחמיץ הרקדות, הוא אדם שאוהב מאוד את התחום. יכול להיות שמרוב אהבה הוא אפילו ילמד בקורס הכשרת מדריכים. אבל יש אנשים שאוהבים את התחום בנימי נפשם ומתמסרים אליו עד כלות, כזה הוא **יואב סידי** שפגשתיו בקיבוץ כפר המכבי. ליואב מספר תחביבים כמו שחמט, משחקי חשיבה, ספורט ומוזיקה. הוא מנגן בחליליות, חליל צד, אקורדיון, פסנתר, סקסופון קלרינט, ועוד. אך, התחביב הגדול מכולם שאף הפך ברבות הימים למקצוע הוא: ריקודי עם.

האהבה לתחום ריקודי העם החלה בכלל כשהיה צעיר, בתנועת הנוער, בצופים. אחת הפעילויות בתנועה הייתה ריקודי עם. יואב הלך להרקדות המפורסמות של **בנצי תירם** במגרש אורנים עם כל תנועות הנוער. בהמשך, פגש בריקודי העם בזמן הכשרתו בוינגייט כמורה לחינוך גופני, למד שנתיים באולפן מדריכים לריקודי עם בחיפה, בקורס למדריכי מדריכים בסמינר הקיבוצים, ובקורס מדריכים לריקודי עמים בירושלים.

האהבה שלו לתחום והסקרנות שלו גברו עם השנים והוא החל לאסוף דברים הקשורים לריקודי העם. אני מגלה אצלו חומרים לארכיון-תמונות, קלטות טייפ, סלילים, סרטי שמונה מ"מ, כמה מאות (ואולי אלפים) תקליטים, חוברות הדרכה של רישומי ריקודים, מדפים עמוסים ספרים על ריקודי עם שנכתבו בעברית, רוסית, גרמנית, ספרי הדרכה עם איורים והדרכת צעדים, כלי מוזיקה שונים, אוסף של חלילים, מכשירי הגברה, קלטות וידאו ודיסקים של ריקודי עם, טייפ שממנו **יענקל'ה לוי** הרקיד, מקל/חליל שהכין **אליהו גמליאל** ושהיה הולך אתו בטיולים והיה גם הופך אותו לחליל. הקלטות של **לאה ברגשטיין** ועוד שהתראיינו בזמנו. בקיצור אוסף נדיר של ממש. דברים שצריכים להיות במוזיאון.

זהו המצאי הפיזי, אך לצידו יש ליואב גם ארכיון ממוחשב של ריקודי עם שחוברו עד שנות התשעים, שבו רשום כל שיר, מבצע, תמונה של מחבר הריקוד, ביצועים חתוכים, קטעי וידאו של להקות מחול. בארכיון ממוחשב זה הוא איחד קטלוגים שונים (דוד אדרי, אתר רוקדים, אתר אוסטרלי, הוועד הפועל של ההסתדרות ועוד) לקטלוג אחד, תיקן דברים שמצא בספרים אך היו שגויים בקטלוגים. הוא עבר על כל התקליטים, הוסיף שירים שהיו חסרים בקטלוגים ומצא אותם בתקליטים. זו עבודה של שעות, של נבירה, התאמה, איחוד, דיוק, חיפוש מקור ברשת ובספרים.

מאין הרעיון לשמר את ריקודי העם?

תוך עבודתי בתחום גיליתי שיש ריקודים שנעלמו ואין להם כל תיעוד ונולדה בי ההבנה שיש צורך לשמר – את הקיים לפני שגם הוא יעלם, ואת השירים והריקודים שנדחקו כבר לקרן זוית אך עדיין ניתן לתעד אותם. כמו כן, זה גם ענין של אופי. יש לי אופי של אספן. אגרן. התחלתי מאיסוף תקליטים עוד לפני שהיה לי פטיפון. יש לי אוסף של כלי נגינה שונים וגם אוסף ענק של תוים וספרי זמר ישראלי. ריקודי העם אצלי זה סוג של תחביב שאני מטפח והאוסף הנלווה הוא חלק ממנו.

יואב הוא לא רק
אספן שמתעד
דברים, מקטלג
וממחשב. הוא
גם איש חלומות.
יש לו חזון לגבי
העברת הדברים
לדור הבא

מה זה ריקודי עם?

יואב מסביר לי שריקודי העם של היום - ההרקדות, הן למעשה כלל לא ריקודי עם, אלא נקראים בפיו "ריקודי פנאי". לפי ההגדרה האקדמית של ריקודי עם, לישראל אין ריקודי עם. בריקוד עם המחבר צריך להיות אנונימי והריקוד צריך לעבור מדור לדור במדויק (כפי שכך הדבר בפולקלור עמים שבו התרבות מועברת מאב לבן באופן טבעי).

אפשר למצוא אצלנו מספר קטן של דוגמאות כאלה, מוסיף יואב, כמו שר'לה, שימי ידך או צ'רקסיה, שמחבריהם לא ידועים. אך, מרבית הריקודים יוצריהם ידועים ולכן, תנאי האנונימיות אינו מתקיים. מכיוון שקיים רצון שיהיו לנו ריקודי עם כמו לכל שאר העמים יצרנו ריקודי עם באופן מלאכותי. ריקוד עם צריך לסמל במשהו את אופי העם או התקופה שבה הריקוד נוצר. צריך להיות לו ערך מוסף מעבר לבידור ואוסף צעדים.

יש לריקוד עם ישראלי מאפיינים רבים שיכולים לעזור להגדירו כגון: הריקוד נרקד לצליליו של שיר עם ישראלי, הריקוד שווה לכל נפש, כלומר, אין צורך להיות רקדן מקצועי כדי ללמוד אותו, אנשים יקומו לרקוד אותו באופן ספונטני באירועים שונים ללא נוכחות של מרקיד מקצועי, הריקוד נרקד על הלחן של השיר ולא על קטעי מעבר מוזיקאליים וניתן לרקוד אותו בליווי מוזיקה חיה או שירה.

ריקודי עם ועמים נוצרו לחגיגות, טקסים, חתונות והלוויות וכו' ולא למטרת בילוי בשעות הפנאי, כפי שהם קיימים אצלנו. מייסדי תנועת ריקודי העם חיברו ריקודי עם כדי

שנהייה ככל העמים ולא על מנת להתפרסם ולזכות בתואר "יוצר". כיום אצלנו הריקודים נוצרים לבידור, הם מתחלפים כל העת ונוצרים חדשים.

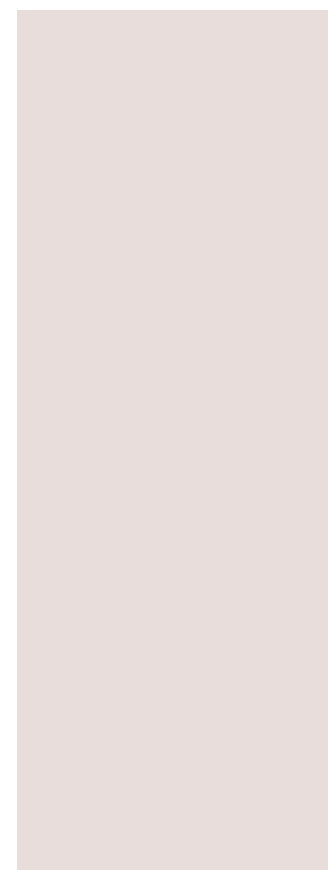
ריקודי עם אמיתיים נרקדים באחיזת ידיים! האינסטינקט הטבעי הוא לתת ידיים גם אם זה לא נאמר במפורש. לידיים יש כוח אדיר, כוח ה"ביחד", עוצמה לא רגילה שיש בקבוצה שמחזיקה אותך יחדיו. אחיזת הידיים מעבר להיותן חלק מהכוריאוגרפיה שאמורה לעבור במדויק לדור הבא, הן המבדילות בין ריקודי הפנאי נטולי האחיזה לריקוד העממי המחבר והמלכד.

דוגמאות לריקודי עם: ניגון עתיק, מים מים, לא אהבתי די, הורה מדורה, צדיק כתמר...

אנחנו במחסן והוא שולף לפתע ספר של **זאב חבצלת** "מחולנו לי ולך" ומראה לי כי לאורך כל הספר יש למחבר התחבטות לגבי מה זה ריקודי עם. בעבר, האנשים שעסקו בכך כמו **שלום חרמון**, **רבקה שטורמן** שחיפשה שפת ריקוד ישראלית **וזאב חבצלת** שעסק בחקר התחום ראו חשיבות בערכים ובמשמעות של תרבות ריקודי העם.

לחקור את השירים

יואב מיתג עצמו כבעל ידע רב בריקודים בשירים ובמקור שלהם. ההיסטוריה של השירים מעניינת אותו כמו גם המילים של השיר והלחנים. הוא מגלה לי שדבקה דלעונה בעצם בנוי משני שירים, החלק הראשון הוא 'דלעונה' והחלק השני הוא 'אל ידיל'. יש לשיר זה גם מילים בעברית שבתוכן מסתתר שם הלחן הערבי. 'מיזרלו' הוא ריקוד עמים שמקורו באוניברסיטה בארה"ב, השיר עצמו הוא שיר עם אלפי ביצועים (ערבית, טורקית, אידיש, מצרית ועוד) שכל אחד טוען שזה מקורי שלו. המחול היווני אותו רקדנו לצלילי השיר עץ

הרימון הוא למעשה הריקוד "מיזרלו". הלחן של "מיזרלו" הוכנס למספר סרטים והתפרסם. ועץ הרימון הוא בכלל לא ישראלי הוא בוכרי במקור. "זמר לך" הוא שיר בולגרי ו"שמלתך השזורה" הוא שיר רוסי ולא ניתן לחבר לו ריקוד עם ישראלי כי זה לא שיר עם ישראלי אבל זה מה שקורה בפועל.

איך משמרים את ריקודי העם?

כמי שאוהב את ריקודי העם ולא ריקודי הפנאי, יואב מדריך בשני חוגים לריקודי עם. הראשון מטרתו תיעוד ושימור ריקודים, שבו לומדים ורוקדים ריקודים מיוחדים שאינם נרקדים בהרקדות הרגילות, מיועד רק למוזמנים ובו יואב אינו גובה כסף. חברי הקבוצה משתתפים גם בצילומים ובמופעים בהפקות שונות בפסטיבל המחול בכרמיאל. השני מבוסס על ריקודי הדור הראשון וריקודי עמים. לחוגיו מגיעים אנשים ממרחקים - מחיפה, הקריות, תמרת, גבעת אלה, כרמיאל, נהריה וכו'. יחד עם זאת, יואב חושב שצריך לעשות הרבה יותר מזה כדי שריקודי העם כהגדרתם יישארו בתודעה. ראשית, יש להקים גוף בתוך משרד החינוך - משרד שיטפל בנושא. שנית, צריך מדריכים לריקודי עם שילמדו ריקודי עם בבתי הספר.

בנוסף, במסגרת הקורס להכשרת מדריכים במכללת גורדון בחיפה בו יואב מלמד יחד עם ליאור כהן הוא מעביר חלק מהידע שלו לסטודנטים: סיפורים על הריקודים, הקלטות שונות לדוגמא "נגונו של יוסי" שאף אחד לא יודע שיש ללחן זה מילים ועוד.

הדרך לשמר את ריקודי העם כהגדרתם נמצאת בטכסי החג בקיבוצים, שם עדיין יש מסורות ריקוד שעוברות כל שנה כמו בחג המים וחג העומר.

החזון

יואב הוא לא רק אספן שמתעד דברים, מקטלג וממחשב. הוא גם איש חלומות. יש לו חזון לגבי העברת החומרים הידע והתרבות לדור הבא: "אני מעוניין ליצור בית שבו אפשר יהיה לרכז את כל החומרים הקשורים למחול העממי (כולל מחול עממי לבמה) הניתנים לתצוגה: קלטות, דיסקים, תקליטים, ספרות,

תמונות, סרטונים, תלבושות, כרזות, ציוד שעבר גלגולים עם השנים, כלי נגינה וכו'. למקום הזה, שיהיה בית לריקודי העם, יגיעו תלמידי בתי ספר ללמוד את התרבות שנוצרה כאן על ידי הרצאות סדנאות והפעלות. במקום יהיה גם ארכיון ומוזיאון עם תצוגות מתחלפות יחד עם אולמות שיאפשרו פעילות של להקות מחול, הרקדות, סדנאות מחול ועוד."

במקום זה יהיה שיתוף פעולה עם גופים שיש בידם חומר על ריקודי עם כמו הספרייה הלאומית, בית אריאלה, זמרשת, ארכיון יונתן כרמון, "רוקדים" ועוד. המקום נמצא כבר בשלבי תכנון מתקדמים ובקרוב אפשר יהיה להתחיל בשלבים המעשיים.

יואב חולם על מוזיאון פעיל לתרבות ריקודי העם אשר הולכת ומדלדלת עם השנים ועם הקורונה ואני רק מאחלת לו שהחלום הזה יתגשם, לטובת כולנו.

אני מעוניין ליצור בית שבו אפשר יהיה לרכז את כל החומרים הקשורים למחול העממי הניתנים לתצוגה: קלטות, דיסקים, תקליטים, ספרות, תמונות, סרטונים, תלבושות, כרזות, ציוד שעבר גלגולים עם השנים, כלי נגינה וכו'.

